

MOTIV KRVI U DELIMA UMETNIKA

612.1:75.04

Nebojša Božinović¹, Predrag Đurđević², Nebojša Anđelković²

¹Vojna Bolnica Niš-OPZZ

²Medicinski fakultet Kragujevac

Izvod: Krv je specijalizovano vezivno tkivo čija je međucelijska supstanca u tečnom stanju, a ćelije nemaju staln položaj. Sastoji se iz krvne plazme i formiranih celularnih elemenata. Formirani elementi obuhvataju ćelije krvi (eritrocite i leukocite) i ćelijske fragmente (trombocite).

U gotovo svim tradicionalnim kulturama krv se smatra životnom silom, životnim principom i identifikuje sa samim konceptom života. Sažimajući istorijsko, etnološko i antropološko tumačenje krvi, mogla bi da se definiše formula: krv=životna sila=stvaranje=univerzalni lek=sam život.

Motiv krvi često zauzima centralno mesto u svetskoj umetnosti od praistorije do pop arta. Da li bi Sofoklove tragedije i Šekspirove drame, ili epopeje ruskih klasika bile toliko prisutne u lektiri čoveka 21 veka da im se junaci ne potpisuju vlastitom krvlju?

Od anonimnog pećinskog slikara iz Altamire, preko starih majstora Goje i Velaskeza, sve do ovovremenskih De Kirika i Oskara Kokoške, krv je bila omiljena boja.

I zato smo dužni, da mi koji smo pozvani, ne samo iz etičkih i biomedicinskih već i kulturoloških razloga brinemo o krvi kao egzistencijalnom elementu.

Ključne reči: krv, umetnost, slikarstvo, poezija, film.

Uvod

Krv je tečno tkivo koje ispunjava krvne sudove; Crvene je boje i zauzima 8-9% od telesne težine odraslog čoveka, to jest oko 5 l. Sastoji se od krvne plazme i ćelija (crvena i bela krvna zrnca i krvne pločice). Krv neprekidno kruži kardiovaskularnim sistemom i preko nje se ostvaruje niz značajnih funkcija u organizmu: a) transport hranljivih materija i kiseonika do ćelija, prenos raspadnih produkata metabolizma i ugljen dioksida u suprotnom smeru; b) raznošenje hormona i drugih regulatornih supstanci po organizmu; v) regulacija telesne temperature, osmotskog pritiska i acido-bazne ravnoteže i g) zaštita organizma od infekcija, stranih agenasa i tumorskih ćelija.

Etnološko tumačenje krvi

Krv je deo tela za koji se pretpostavlja da ima najjača magijska svojstva. U gotovo svim tradicionalnim kulturama krv se smatra životnom silom, životnim

principom i identifikuje se sa samim konceptom života. U mnogim kulturama se krv smatra i svetom. Krv se poistovećuje sa samim životom; otud se krvlju zavetuje, proriče, leči, štiti od različitih zlih sila, pozitivno utiče u smislu plodnosti ljudi, stoke, useva...

Među aboridzinskim plemenima ljudska krv se smatra jednim od najsvetijih simbola u obrednoj praksi i često služi za posvećivanje ostalih artefakata koje smatraju svetim, npr. totemski stub. U našoj tradicijskoj kulturi predstava koja identifikuje krv sa konceptom života bila je povezana sa nastajanjem života. Možda najilustrativniji primer za ovu tvrdnju nalazimo u narodnoj pripovetci "Ciganka carica" u kojoj se govori o nastanku života direktno iz krvi: "Kada sokolu beše otkinuta glava, prsne krv i iz te krvi biva rođena devojka".

Krv se, ili sama ili izmešana sa hranom, unosila u organizam da bi se na taj način njena životna sila prenela u organizam.

Sažimajući istorijsko, etnološko i antropološko tumačenje krvi, mogla bi da se definiše formula: krv=životna sila=stvaranje=univerzalni lek=sam život.

Ontološki značaj krvi

Terminološka odrednica krv kroz istoriju civilizacije nikada nije bila retkost, naročito ako se osnovi dodaju razni prefiksi ili sufiksi; na primer: zakrvavljen, krvoproliče, krvoločan, iskrvariti i sl. U srpskoj narodnoj poeziji, u epskim pesmama, lingvisti navode 90 ovako izvedenih termina, koji u svom korenu imaju reč krv.

Ontološki značaj krvi vidi se i na nekoliko primera iz svakodnevnog života; političari nam često obećavaju bolje sutra, ali prvo moramo proliti krv, znoj i suze (Vinston Čerčil, Tito). U žargonu tinejdžera vrlo često se provlači termin "krvav"- što u slobodnijem prevodu znači: strašan, moćan, nepobediv, glavni. U ženskom principu, to bi značilo da je osoba prepuna šarma, kolegijalnosti i erotike.

Vinske karte boljih hotela nas prosto mame na romantično druženje uz ždrepcu i medvedu krv ili koktel "Bloody Marry". Turistička organizacija Srbije reklamirajući Vranje i Bujanovac kao moguću destinaciju, započinje svoj flajer gotovo sentencom "Vrela krv juga".

Crvena boja krvi nije nikakva slučajnost. Malo boja nam toliko znači koliko crvena. Gazimo po crvenom tepihu, hvatamo kriminalce okrvavljenih ruku, crveni konac nosimo radi odbrane od uroka, stajemo na crveno svetlo, proslavljamo crveno slovo u kalendaru. Sklonost ka crvenoj boji nam je urođena, pa je otuda, gotovo u svim jezicima, izraz za crvenu boju stariji od bilo kog drugog. Pre plave ili zelene, bila je crvena boja krvi i vatre.

Krv i umetnost

Motiv krvi često zauzima centralno mesto u svetskoj umetnosti od praistorije do pop-arta. Pa s pravom možemo da se pitamo: da li bi Sofoklove tragedije i Šekspirove drame, ili epopeje ruskih klasika bile toliko prisutne u lektiri čoveka 21. veka da im se junaci ne potpisuju vlastitom krvlju (Sofokle: Antigona, Kralj Edip; Šekspir: Otelo, Hamlet).

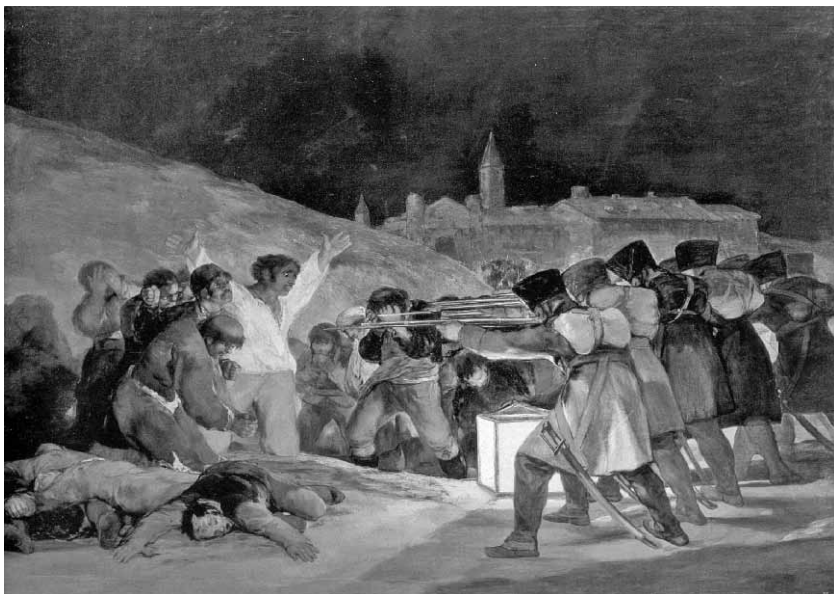
Od anonimnog pećinskog slikara iz Altamire, preko starih majstora Goje i Velaskeza, sve do ovovremenskih De Kirika i Oskara Kokoške, krv je bila omiljena tema.

Slika 1. Albrecht Direr "Oplakivanje Hrista";
Jedan od najvećih slikara renesanse prikazujući biblijski motiv Hristovog stradanja,
preko krvi koja još uvek curi iz rana, postiže izrazitu dramatiku i emotivnost.

Slika 2. Karavađo "Meduzina glava";
Dislocirana glava meduze od tela, uokvirena "potocima krvi" i vencem od zmija,
pronalazi put do najnegativnijih predela ljudske duše.

Slika 3. Francisko Goja "3 maj 1808";
Revolucija bez zadaha krvi, ne može čisti heroizam da dovede na pijedestal uzvišenog.

Slika 4. Uroš Predić "Kosovka devojka";
Izmaskirano telo junaka i "krv koja još kaplje", nas uveravaju da stradanje,
mit i reinkarnacija Kosovskog boja nisu fikcija.

Hrvatski slikar i performer Zlatko Kopljar, poznat po projektu "K8", često na svojim izložbama i nastupima izlaže uz slike i vlastitu krv kao eksponat.

Na našim prostorima sazrevali smo kao ljudi uz stihove Ivana Gorana Kovačića i Desanke Maksimović; učili da volimo uz Branka Miljkovića i Izeta Sarajlića, postajali buntovnici uz filmove Živojina Pavlovića i Saše Petrovića; i sve to je gotovo uvek imalo opor ukus tople ljudske krvi.

Tragično nastradali pesnik Ivan Goran Kovačić, živeći svoje stihove definisao je, možda najbolje u srpskoj literaturi, značaj krvi za ljudsku egzistencijalnost. Poema "Jama" i pevanje:

"Krv je moje svetlo i moja tama
Blaženu noć su meni iskopali
Sa sretnim vidom iz očnjih jama;
Od kaplja dana, bijesni ogranj pali
Krvavu zjenu u mozgu ko ranu
Moje su oči zgasle na mom dlanu."

I Desanka Maksimović ne slučajno, pesmi koja počinje antologijskim stihom: "Bilo je to u nekoj zemlji seljaka na brdovitom Balkanu..." daje naziv "Krvava bajka" koristeći se tehnikom antipoda (bajka - simbol lepote, odrastanja i dobrog principa i krvav- pridev koji asocira na borbu, bol i stradanje). Terminološke odrednice sa dijametralno suprotnim značenjem, u ovom slučaju, naše emocije dovode još na samom početku poeme do paroksizma.

Branko Miljković, "princ pesnika", nam opet zamišljen, iz svoje samoće poručuje:

"Kad mastilo sazre u krv
svi će znati
da isto je pevati i umirati..."

gde krv dobija metafizičku dimenziju.

I mnogim filmskim stvaracima krv je često lajt motiv, ali i sredstvo za prenošenje vlastitih emocija na filmsko platno. Jedan u nizu, svakako najviše nagrađivan, je film Aleksandra Saše Petrovića "Skupljači perja", gde u neorealističkom ambijentu sumorne banatske ravnice, u nevinoj belini gušćjeg perja, glavni junak (Bekim Fehmiju) svoje emocije plaća vlastitom krvlju. U filmu Živojina Pavlovića "Kad budem mrtav i beo", nema smrti za glavnog junaka Dzimija Barku (Dragan Nikolić), čak ni posle pucnja, sve dok ne poteče bujica krvi.

Mnogi autori izrazite personalnosti još u naslovu svoga dela koriste motiv krvi, želeći time da najave da će u dešavanjima koja slede biti velikih obrta, krupnih planova emotivnog naboja, borbe za vlastitu egzistenciju, te da će sve biti začinjeno ljudskom krvlju i ponekom žrtvom. Da pomenemo samo neke:

Ivo Andrić "Saga o danku u krvi" (Na Drini ćuprija) – roman;
Miloš Crnjanski: "Kap španske krvi" roman;
Dragomir Brajović "Krvava svadba u Brzavi", zbirka pesama;
Garsija Lorca "Krvave svadbe", drama
Lidija Pilipenko: "Nečista krv", balet;
Akiro kurosava "Krvavi presto", film;
Marina Abramović "Igra sunca i krvi", performans.

Zaključak

Krv je važan deo tela, a njen kvalitet se odražava i na duhovnu sferu čoveka. Privlačni pažnju ne samo lekara već i umetnika najrazličitijih provenijencija. Otuda je toliki strah da se bolešću ne ošteti funkcija organa koji simbolizuje životvornost. I zato smo dužni, da mi koji smo pozvani, ne samo iz etičkih i biomedicinskih, već i kulturoloških razloga brinemo o krvi kao egzistencijalnom elementu.

Literatura

- Andelković Z. i sar. Čelija i tkiva, Bonafides, Niš, 2002.
Volk P. Imenar srpskog filma, Fond "Milan Đoković", Beograd, 2008.
Guyton A. C. Hall. J. E. Medicinska Fiziologija, Savremena administracija, Beograd, 2003.
D' Adamo. Piter J. Ketnn V. Enciklopedija krvnih grupa, Sezam book, Zrenjanin, 2006.
Jonson H. W. Istorija umetnosti, Beograd, 1982.
Junqueira L. C. Carneiro J. Osnovi histologije, Data Status, Beograd, 2005.
Kolombje P. Istorija slikarstva, Nolit, Beograd, 1973.
Labar B. Hauptman E. I sar. Hematologija, Školska knjiga, Zagreb, 2007.
Mala enciklopedija, Prosveta, III izdanje, Prosveta, Beograd, 1986.
Manojlović D. Interna medicina, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2000.
Renak S. Opšta istorija likovnih umetnosti "Apolo", V izdanje, Srpska književna zadruga, Beograd, 1967.

THE MOTIVE OF BLOOD IN THE ARTISTIC WORKS

Summary

Blood is a specific connective tissue with a liquid intercellular substance where the cells don't have a permanent position. It is consisted of blood plasma and formed cellular elements. The formed elements are the blood cells (erythrocytes and leucocytes) and the cellular fragments platelets (thrombocytes).

Blood is a part of a body and it is supposed to have certain magical powers. In almost all traditional cultures blood is considered to be the power of life, its principle as well, and it identified with a genuine life conception (that is why the blood takes an oath, prophesies, cures, protects from evil powers and influence the fertility).

Summarizing of the historical, ethnological and anthropological interpretation of blood could be defined with the following formula: blood=power of life=creating=universal cure=life itself.

The blood motive was frequently the central part of world art from the pre-history to the pop art. Would Sophocles' tragedies, Shakespeare's plays or Russian classics' epopees be so common in the reading literature of the people of 21st century, if their characters hadn't been signed with their own blood?

Blood was the favorite color of the anonymous painter from Altamira, the olden masters Goya and Velasquez but also the contemporary artists De Kirk and Oscar Kokoscha.

In the region of former Yugoslavia we were growing up and becoming mature people with Goran Kovacic and Desanka Maksimovic's verses, learning how to love

with Branko Miljkovic and Izet Sarajlic; becoming rebels with Zivojin Pavlovic and Sasa Petrovic's movies where all of these always had a pungent flavor of warm human blood. Therefore we are obliged not only because of our profession, but also because of the ethical, biomedical and cultural reasons to take care of blood as an existential element.

Key words: blood, art, fine art, poetry, film.